

zares a priori spadati v postopanje in rešitev po cesarski naredbi. Rešitev vprašanj, ki so nastopala pri a. f. reg. qualificata, ali je pravilna meja, ki jo pretendira tožnik, ali pa meja, ki jo trdi toženec, torej vprašanj o dotičnih latninskih ali posestnih pravicah, bode pridržana lastninski pravdi, če bo sporni prostor presegel vrednost sto kron.

Kdaj se mora ustanoviti nova javna ljudska šola?

(Prispevek k § 59 državnega šolskega zakona.)

Pojavom, ki so v šestdesetih in sedemdesetih letih preteklega stoletja bolj in bolj zahtevali posplošenje izobrazbe, je vstregel državni šolski zakon z dne 14. maja 1869 drž. zak. št. 62. Uvedel je splošno šolsko dolžnost. Po § 21. tega zakona začena šolska dolžnost z dopolnjenim 6. letom in traja do končanega 14. leta. Samoposebi umevna posledica uvedbe splošne šolske dolžnosti je bila, da so se morale ustvariti hkrati tudi potrebne garancije za njeno praktično izvršitev. Poskrbeti je bilo treba, da se ustanove učilnice, ki morejo v njih otroci zadostiti šolski dolžnosti. — To je državni šolski zakon storil v § 59, ki se glasi tako-le:

»Dolžnost ustanavljanja šol ureja deželna zakonodaja, držič se načela, da se mora ustanoviti šola na vsak način povsod, kjer se nahaja v okrožju ene ure in po petletnem poprečku več kakor 40 otrok, ki morajo obiskovati več nego 4 km oddaljeno šolo.«

Državni šolski zakon zaukazuje torej ustanovitev ljudskih šol in hkrati podaja temeljno navodilo, kdaj se mora ustanoviti nova šola. Določitev detajlov glede dolžnosti ustanavljanja šol prepušča državni šolski zakon deželni zakonodaji.

Na podlagi državnega šolskega zakona in v okviru določila § 59 tega zakona so se izdali v vseh kronovinah posebni deželni šolski zakoni, ki urejajo ustanovitev in vzdrževanje ljudskih šol ter šolski obisk. — Ti deželni zakoni so, kolikor prihajajo v pošteve slovenske pokrajine, naslednji:

Za Goriško: zakon z dne 6. majnika 1870 dež. zak. št. 30;
 za Istro: zakon z dne 30. marca 1870 dež. zak. št. 20;
 za Koroško: zakon z dne 17. januarja 1870 dež. zak. št. 12;
 za Kranjsko: zakon z dne 29. aprila 1873 dež. zak.
 štev. 21 in
 za Štajersko: zakon z dne 4. februarja 1870 dež. zak.
 številka 15.

Glede ustanavljanja ljudskih šol določajo vsi ti zakoni (§ 1) sledeče:

»Javna ljudska šola se mora ustanoviti povsod, kjer se nahaja v enem kraju ali v več v okrožju ene ure ležečih krajih, selih in samotnih hišah skupaj po petletnem poprečku najmanj 40 šoloobveznih otrok, ki morajo obiskovati več nego 4 km oddaljeno šolo.«

Besedilo deželnih šolskih zakonov se v bistvu skoro popolnoma ujema z besedilom § 59 državnega šolskega zakona. Edini razloček je ta, da zahteva državni šolski zakon za ustanovitev nove ludske šole več nego 40 otrok, dočim zadostuje po spredaj omenjenih deželnih šolskih zakonih za ustanovitev šole že 40 otrok.

Prehajamo k vprašanju, kdaj se mora ustanoviti šola. — Pojasniti nam je treba troje:

- 1.) katere otroke je računati pri določitvi števila učencev, ki je merodajno za ustanovitev šole?
- 2.) kako se določi daljva do obstoječe šole in
- 3.) kako se določi vpoštevno število učencev?

1.

Javne ljudske šole so namenjene samo tistim otrokom, ki so po zakonu primorani obiskovati šolo; to so, kakor smo že omenili vsi otroci, ki so dopolnili šssto leto in še niso prekoračili 14. leta. — Kadar gre za ustanovitev nove javne ljudske šole, je toraj vpoštevati vse šoloobvezne otroke; otroci, ki so že zadostili šolski dolžnosti, ne prihajajo več v poštev.

Vpoštevati pa se morajo vsi šoloobvezni otroci brez izjeme, tudi tisti, ki uživajo olajšave glede obiskovanja šole. Po § 21. državnega šolskega zakona se smejo namreč dovoliti otrokom zadnjih

dveh letnikov posebne olajšave glede obiskovanja šole. Na take olajšave se ni ozirati, kadar se ustanavlja nova šola, kajti tudi pri otrocih, ki uživajo olajšave, ni prenehala zakonita šolska dolžnost. — Predpis §-a 11. drž. šolskega zakona, da se pri določitvi števila učnih moči tisti otroci ne vpoštevajo, ki imajo glede obiskovanja šole posebne olajšave, je za ta specijalni primer veljavna izjema, ki se ne sme analogno vporabiti, kadar gre za ustanovitev nove šole. (Razsodba upravnega sodišča z dne 28. junija 1893 št. 2323. B. št. 7347.)

Pač pa se ne smejo všteti tisti šoloobvezni otroci, ki so po zakonu oproščeni obiskovanja javne šole. To so po § 23 državnega šolskega zakona vsi tisti otroci, ki obiskujejo višje šole, ali obrtne ali kmetijske šole oziroma strokovne tečaje, dalje vsi tisti otroci, ki zaradi telesnih ali duševnih hib ne morejo hoditi v šolo in pa vsi otroci, ki se uče doma ali po zasebnih učiliščih. Ker šolski zakon vse te otroke sam oprošča obiskovanja javne ljudske šole, je pač naravno, da se jih ne sme računati, če gre za vprašanje, ali se mora ustanoviti javna ljudska šola ali ne.

Pravico do javne ljudske šole imajo, tega ni treba posebej poudarjati, samo a v s t r i j s k i d r ž a v l j a n i. Avstrijski državljani imajo pravico do šole, brez ozira na to, ali so občinci tiste občine, kjer se naj ustanovi šola, ali ne. — Po določitvi občinskih redov nimajo občine — razun, kjer zakon določa izjemo pravice, zabraniti vnanjcem prebivanja na svojem ozemlju. Iz tega izvajamo, da se morajo pri ugotovitvi potrebe nove javne ljudske šole vpoštevati ne samo otroci občanov, temveč tudi otroci tistih vnanjcev, ki v občini prebivajo. (Razsodba upr. sodišča z dne 7. junija 1901, št. 4494, B. št. 382). — Koliko časa že bivajo vnanjci v občini, oz. koliko časa bo trajalo njih bivanje v občini, je povsem nerelevantno. Zakon ne zahteva določene dobe prebivanja, zadostuje marveč dejstvo samo, da vnanjci v resnici prebivajo v občini. (Razs. upr. sodišča z dne 7. junija 1913 št. 6182, B. št. 9648.). — Razun spredaj omenjenih izjem se morajo torej vpoštevati vsi šoloobvezni otroci avstrijskih državljanov, naj si so občinci ali pa vnanjci.

Merodajni moment je, da otrok v šolskem okolišu p r e b i v a. Otroci, ki ne prebivajo v šolskem okolišu, temveč se v njem nahajajo le začasno, se ne smejo vračunati v število učencev, ki je merodajno, ali se mora ustanoviti nova šola ali ne.

Kako je umevati izraz »prebivati«? — Da raztolmačimo pravilno ta izraz, je treba, da ugotovimo namen zakonodajalčev. Po §§ 9 in 10 zgoraj navedenih deželnih šolskih zakonov se mora za vsako novo ustanovljeno javno ljudsko šolo določiti šolski okoliš. Predmet všolanja, ki o njem govorita §§ 9 in 10, je ugotovitev šolskega okoliša. Vsaki šoli se pridele posamezni kraji, krajni deli ali hiše, ne pa določene osebe. Za namen všolanja označuje § 10, da se omogoči vsem v šolskem okolišu prebivajočim šoloobveznim otrokom vsprejem v šolo. Ako določa nadalje § 11, da se sme zunaj šolskega okoliša prebivajočim otrokom dovoliti vsprejem v šolo le pogojno, potem je treba iz besedila §§ 10 in 11 izvajati, da se sme otrokom, ki prebivajo v šolskem okolišu, prištevati samo tiste otroke, ki redno in trajno prebivajo v šolskem okolišu. O tistem pravimo, da prebiva v kraju, ki se je v njem naselil z namenom, da trajno ostane. Izraz »prebivati« je torej umevati tako, kakor izraz »prebivati« v § 66 sodnega pravilnika z dne 1. avgusta 1895 drž. zak. št. 111. (Razs. upr. sodišča z dne 19. februarja 1902, št. 1653, B. št. 860). — Kdor se v šolskem okolišu nastani samo za čas šolskega pouka, z namenom, da obiskuje šolo, o tem se pač ne more soditi, da se je v šolskem okolišu naselil z namenom, da v njem trajno ostane.

Nasprotovalo pa ne bi samo besedilu §§ 10 in 11 deželnih šolskih zakonov, temveč tudi pravilu § 62 državnega šolskega zakona in pa določilu člena 5. zakona z dne 25. marca 1862 drž. zak. št. 18 (državni občinski zakon), ako bi se naprtilo občini breme za šolske namene edino le radi tega, ker pošiljajo svoje otroke v šolo vnanjci, ki nimajo svojega rednega bivališča v občini. Po § 62 državnega šolskega zakona morajo občine skrbeti za potrebne šole. V področje občine segajo samo tiste zadeve, ki se tičejo v prvi vrsti njenega lastnega interesa in ki jih more občina v svojem območju z lastnimi močmi preskrbeti in izvršiti. Nedvomno je, da bi se občini naprtilo neopravičeno breme, ako bi morala ustanoviti šolo zgolj radi tega, ker so se pri določitvi števila šoloobveznih otrok vpoštevali otroci, ki ne spadajo v šolski okoliš, temveč so v občini samo v ta namen, da obiskujejo šolo. (Razs. upr. sodišča z dne 9. novembra 1898. št. 5415. B. št. 12.129.)

Za otrokovo redno prebivališče je praviloma smatrati prebivališče njegovih staršev. — Ako prebivajo starši v šolskem okolišu,

se mora njih otroke vpoštevati, pa naj si so tudi vnanjci; ako pa ne prebivajo starši v šolskem okolišu, potem se njihovih otrok ne sme vračunati, kadar se ustanavlja nova šola.

Drugače je seveda, ako ima otrok v šolskem okolišu ločen od svojih staršev svoje lastno trajno prebivališče. To se dogaja, ako pošljejo starši, ki morajo radi pridobitnih ali rodbinskih razmer živeti ločeno od svojih otrok, svoje otroke v drug kraj z namenom, da otroci ondi trajno ostanejo. V tem primeru imajo starši za-se in otroci za-se lastno prebivališče. To se sicer ne godi pogostoma, vendar je možno. Če ima od svojih staršev ločen otrok v šolskem okolišu za svojo osebo trajno prebivališče, ga bo seveda vpoštevati, kadar se ugotavlja število šoloobveznih otrok. Ako otrok ne živi skupaj s svojimi starši v šolski občini je treba toraj vselej ugotoviti, ali ima otrok v šolski občini svoje prebivališče ali ne. Če stanujejo otroci samo začasno v občini, ali če so se v šolski občini nastanili zgolj radi tega, da hodijo v šolo in da se po končani šoli zopet vrnejo na svoje pravo bivališče, potem njihove samo začasne navzočnosti v občini ne bo smatrati za redno prebivanje, ki edino odločuje, ali je otroka pri ustanovitvi šole vpoštevati ali ne.

Za bivališče otrok, ki so jim pomrli starši, je smatrati tisti kraj, kjer jih je nastanil njih varuh z namenom, da v njem trajno ostanejo. (Razs. upr. sodišča z dne 19. februarja 1902 št. 1653 B. št. 860).

2.

Nadaljni pogoj, ki se zahteva za ustanovitev nove javne ljudske šole je, da imajo otroci do obstoječe šole dlje nego 4 km. Za ustanovitev nove šole se zahteva, da je v kraju, oziroma v več krajih eno uro na okoli skupaj vsaj 40 otrok, ki morajo obiskovati več nego 4 km oddaljeno šolo. Merodajna je oddaljenost stanovanja šoloobveznih otrok do obstoječe šole. Ako so posamezni deli občine, oziroma posamezne hiše več nego 4 km oddaljene od obstoječe šole, je to samo po sebi brez pomena, ako ne prebivajo v teh občinskih delih, oziroma hišah otroci, ki so dolžni hoditi v šolo. V poštev prihaja samo oddaljenost tistih hiš, ki v njih stanujejo šoloobvezni otroci. — Pri ugotovitvi vpoštevnega števila otrok, se smejo toraj vpoštevati samo tisti otroci, ki so njih stanovanja več nego 4 km oddaljena od obstoječe šole, torej samo tisti otroci, ki

imajo več nego 4 km dolgo pot do obstoječe šole. (Razs. upravn. sodišča z dne 19. oktobra 1907 št. 9291. B. št. 5437).

Šola, ki se mora do nje izmeriti daljavo, je tisto poslopje, ki je trajno namenjeno za učne namene. — Ako so posamezni razredi radi nedostajanja prostora nastanjeni v zasebnih hišah, ne pridejo pri določitvi daljave v poštev v zasebnih hišah nameščeni razredi, temveč samo redno šolsko poslopje. (Razsodba upravnega sodišča z dne 11. marca 1904 št. 2487. B. 2453). Oddaljenost do šole je premeriti po daljavi najkrajše javne poti, ki drži do šole. V poštev prihaja toraj praviloma vedno najkrajša javna pot. To je povsem naravno, ako uvažujemo, da morajo za udobnost in varnost prometa na vseh javnih potih skrbeti občine in politična oblastva. Ako je krajša pot do šole samo začasna, n. pr. za časa snežnih zametov ali poplav nerabna, to še nikakor ne opravičuje, da bi se smelo meriti daljavo do šole po boljši a daljši poti. — Dejstvo, da je krajša javna pot začasno neuporabna, pač upravičuje po zmislu § 2 deželnih šolskih zakonov ustanovitev ekskurendnega (zasilnega) poduka, ne more pa biti merodajno pri rešitvi vprašanja ali se naj ustanovi nova javna ljudska šola ali ne. (Razsodba upravnega sodišča z dne 26. novembra 1886, št. 3115, B. št. 3269).

Ako bivališča učencev s šolskim poslopjem sploh niso zvezana z javno potjo, ali ako se pride od bivališča do javne poti, ki vodi do šole, samo po zasebni poti, se premeri daljava do šole, ozir. do javne poti po tisti zasebni poti, ki jo smejo uporabljati dotični otroci. (R. upravnega sodišča z dne 2. aprila 1897 št. 1907, B. št. 10.575).

Daljave od otroških bivališč do šole mora, ako niso nesporno dognane, izmeriti posebna uradna komisija.

Ako v eni sami vasi ni toliko šoloobveznih otrok, da bi se zanje morala ustanoviti nova šola, se smejo pritegniti tudi otroci iz sosednih vasi ali selišč, vendar pa se v tem primeru zahteva, da leže vse te vasi, sela in samotne hiše eno uro na okoli. — Ako naj se ustanovi šola za več vasi, ozir. selišč skupaj, je torej treba, da leže vse te vasi ozir. selišča tako, da od nove šole, ki se naj ustanovi, niso več oddaljene kakor eno uro hodá. Daljava selišč ozir. hiš se izmeri od nameravane šole. Nameravana šola je izhodišče, oziroma središče, ki se po njem izmeri okrožje; obseg okrožja pa se ugotovi po velikosti polumera, ki je v zakonu dotočen na eno

pešuro. V spornih slučajih se morajo daljave posameznih sedišč ozir. hiš do nove šole ugotoviti komisijonelno.

3.

Prehajamo k zadnjemu vprašanju: Kako se določi število učencev, ki je merodajna za ustanovitev nove šole.

Za ustanovitev šole je treba, da je po petletnem poprečku vsaj 40 otrok, ki morajo obiskovati več nego 4 km oddaljeno šolo. Petletno poprečno število otrok dobimo s preprostim računom. Sešteti je treba število učencev v petletnem razdobju, in svoto deliti s 5. Kvocijent, ki ga dobimo s to delitvijo, je 5letno poprečno število. Ako znaša petletno povprečno število vsaj 40, je treba ustanoviti novo šolo; ako pa je število manjše nego 40, potem po zakonu niso dani pogoji za ustanovitev nove šole.

Število učencev tekom šolskega leta ni vedno enako, temveč se spreminja. Med letom vstopajo novi učenci in izstopajo učenci, ki so izpolnili šolsko dolžnost ali ki so se preselili v drug kraj. Navadno je število učencev začetkom šolskega leta večje, nego ob sklepu leta.— Nastane vprašanje, katero število je merodajno? Ali se mora pri določitvi petletnega poprečnega števila učencev vpoštevati največje ali najmanjše število v vsakem posameznem letu vpoštevnega petletnega razdobja?

Upravno sodišče je dolgo časa zastopalo mnenje, da se sme pri določitvi števila učencev vpoštevati samo zaključke šolskih let, pozneje je svoje pravno naziranje spremenilo in uveljavilo načelo, da je vpoštevati vedno največje število učencev tekom vsacega šolskega leta.

Ako preračunimo poprečno število učencev po zaključkih posameznih šolskih let, ne vpoštevamo tistih učencev, ki so tekom leta izstopili iz šole. Poprečno število, ki ga preračunamo na podlagi zaključkov šolskih let, podaja popreček najnižjega števila učencev, ne pa popreček vseh učencev ki so obiskovali šolo.

V število učencev vsacega posameznega leta je všteti tudi tiste učence, ki v šolskem letu še le vstopijo v šoloobvezno starost, dalje tudi tiste otroke, ki so tekom leta po končani šolski dolžnosti izstopili iz šole. Nasprotno naziranje je pomotno in brez pravne podlage, kajti za pouk otrok se mora skrbeti dotlej, dokler so otroci dolžni hoditi v šolo. Za pouk mora biti poskrbljeno tudi v

tistem letu, ko vstopi otrok v šoloobvezno starost, oziroma ko izstopi iz te starosti. — Vpoštevati se morajo torej vsi otroci, ki so bili v vsakem posameznem letu merodajnega petletnega razdobja dolžni hoditi v šolo. (Razsodba upravnega sodišča z dne 12. maja 1911, št. 5470, B. št. 8246, in z dne 26. oktobra 1911, št. 11.141, B. šte. 8496).

Za ustanovitev šole oziroma za določitev vpoštevnege števila učencev so merodajne dejanske razmere v petletnem razdobju pred ugotovitvijo potrebe nove šole. Spremembe, ki nastanejo še-le po preteku ugotovljenega petletnega razdobja, ne prihajajo v poštev.

Za ustanovitev nove šole merodajni moment se namreč ne sme na ta način ugotoviti, da se dožene individualno tiste otroke, ki bodo svojčas obiskovali novo ustanovljeno šolo; podlaga za ugotovitev potrebe nove šole je temveč število učencev, ki se je dognalo v preteklem petletnem razdobju. Zakon domneva, da bo ostalo število šoloobveznih otrok tudi v prihodnosti približno tisto, kakor se je dognalo v daljšem razdobju pred ugotovitvijo v razdobju, ki je navadni fluktuaciji prebivalstva podvrženo.

Ako zakon določa, da se mora javna šola ustanoviti, kjer se nahaja po petletnem poprečku vsaj 40 šoloobveznih otrok, je pač samo po sebi umevno, da treba pri preračunanju števila otrok vpoštevati samo tiste dejanske razmere, ki so obstajale v določenem petletnem razdobju glede šoloobvezne starosti, prebivališča in drugih merodajnih podatkov šolskih otrok. — Ako bi vpoštevali spremembe, ki se pojavijo šele po preteku petletnega razdobja, ne bi imeli več petletnega poprečka, ki ga zahteva zakon. (Razs. upr. sodišča z dne 14. junija 1905 št. 6683, B. št. 3634).

Dr. B. S.

